

Viite: Lausuntopyyntö VN/32886/2023

Patrian lausunto Avaruusstrategiaan 2024-2030

Lausunnolla oleva kansallinen avaruusstrategia 2024-2030 on hyvä jatkumo edelliselle strategialle. Keskeisin muutos on näkökulman muutos liiketoimintaympäristöstä avaruustoimintaympäristöön. Perusteena muutokselle on avaruuden hyödyntämisen voimakas globaali kasvu ja turvallisuus- ja geopolittisen tilanteen muuttuminen merkittäväällä tavalla. Strategian luotaama muutos liiketoimintaympäristöstä avaruustoimintaympäristöön on perusteltu ja hyvä. Strategia ohjaa avaruustoimintaympäristöä koskevaa kehitystä Suomen kokonaistarpeisiin pohjautuen.

Tarkasteltaessa avaruusstrategian sisältöä Euroopan turvallisuustilanteen muutokseen on todettava, että siitä ei käy selkeästi ilmi, miten ”turvallisuus- ja geopolittisen tilanteen muuttuminen” vaikuttaa avaruustoomialaan ja miten uusi strategia pyrkii tähän muutokseen vastaamaan. Hallinnon selkeä tahtotila ja vetovastuu olisi vallitsevassa tilanteessa ensiarvoisen tärkeää.

Avaruustoimialan toimintaympäristön ollessa jatkuvassa muutoksessa avaruustoiminnan roolin ja merkityksen kasvua lähestytään epäsuorasti eli tavoitteena pidetään toimintaympäristön ja -edellytysten luomista - ”*Maaailman edistynein avaruustoimintaympäristö, josta hyöttyy koko yhteiskunta*”. Strategian ytimessä on kuitenkin yksi sen neljästä päämäärästä: toimintakyky. Toimintakykyä koskevat palvelutuotanto- ja suorituskykytavoitteet tulisi olla keskeinen osa jo tämän lausuttavana olevan strategian peruslinjauksia. Tämän osa-alueen sisällön määrittely siirretään virkamiestyönä tehtäväksi selvitykseksi, jolla ei kuitenkaan ole strategiapaperin kaltaista painoarvoa, vaikka se kuinka onnistunut aikanaan olisikin. Tavoitetila tarvittavista avaruustoiminnan omavaraisista kyvykkyyksistä jää määrittämättä, vaikka sille olisi ollut tilausta ja tilaa juuri tässä strategiassa.

Avaruusstrategia 2024-2030 tulevaisuutta linjaavana dokumenttina on hieman varovainen ja siitä jää puuttumaan selkeästi ilmaistu Suomen tahtotila. Avaruusstrategian mukaan Suomi tavoittelee olevansa tulevaisuudessa avaruuden suorituskykyjen hyödyntäjä, korkeatasoinen osaaja ja suotuisan toimintaympäristön tarjoaja – mutta ei sellainen avaruustoimija, mitä strategian perusteena olevat merkittävät toimintaympäristön muutokset edellyttäisivät. Tästä huolimatta strategia vie toimialan kehitystä eteenpäin ja tukee avaruutta koskevaa kehitystä Suomessa.

Avaruusstrategian toimeenpanossa olisi hyvä olla strategiassa linjattua vahvempi ote. Tätä tukevia elementtejä ovat avaruushallinnon vahvistaminen, konkreettisten kyvykkyystavoitteiden kirjaaminen strategiaan ja tavoitteiden vieminen strategian ohella mahdollisesti jopa avaruusohjelman tasolle.

Patria näkee strategiassa todetun hallinnon, tutkimuksen ja teollisuuden välisen yhteistyön syventämisen tärkeänä edellytyksenä Suomen pärjäämiseen vaativalla ja kilpaillulla toimialalla. Suomen johtavana puolustusteollisuustoimijana Patria haluaa olla tässä kehityksessä mukana ja tarjoaa laaja-alaista osaamistaan ja teollisia kykyjään avaruustoimialan kehityksen tueksi. Mikäli avaruuden suorituskykyjen ja avaruuden hyödyntämisen kehittämiseksi katsotaan, että Suomeen tarvittaisiin Avaruusasiain neuvottelukunnan ohelle ministeriöiden, viranomaisten sekä puolustus- ja avaruusteollisuuden klusteri, Patria ilmaisee tahtotilansa olla tässä mukana. Nopeasti muuttuva turvallisuus- ja avaruustoimintaympäristö vaatii Suomelta vahvoja ja kauaskantoisia ratkaisuja.

Yksityiskohtaisemmat huomiot strategialuonnoksen sisältöön tämän lausunnon liitteessä.

Liite

1. Havainnot ja huomiot Avaruusstrategian 2024-2030 sisältöön

Kohdassa 2.2 ”Analyysi”, todetaan, että *”Toimialan nopea kehitys, toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset ja avaruuden merkityksen kasvu turvallisuus- ja puolustussektorilla ovat syitä päivittää kansallinen avaruusstrategia ja laajentaa sen katsantoa huomioimaan suoran avaruustoiminnan lisäksi myös yhteiskunnan muut sektorit ja kokonaisturvallisuus”*. Lisäksi kohdassa 2.2.3 todetaan, että *”Suomessa on rajalliset resurssit investointeihin kansallisten avaruusjärjestelmien rakentamiseksi. Siksi on tunnistettava mitkä ovat tarvittavat kriittiset kyvykkyydet, miltä osin Suomen on oltava omavarainen sekä mitä kyvykkyyksiä voidaan rakentaa kumppanuuksien varaan”*.

Kansallisten kyvykkyyksien analyysi ja tavoitetilan määrittäminen jää turvallisuus- ja puolustussektorin, huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden osalta auki ja valtioneuvoston (puolustusselonteko), vastuuministeriöiden ja avaruusasiain neuvottelukunnan laadittavaksi. Strategia ei siten anna Patrian tyyppiselle puolustus- ja turvallisuusalan yritykselle riittävää ohjausta toimintansa ja resurssiensa kehittämiseen ja suuntaamiseen. Lisäksi riskiksi jää, että eri hallinnonalat eivät pysty muodostamaan koordinoitua tavoitetilaa kansallisista suorituskvyvyyksistä ja niiden jatkuvuuden hallinnasta.

Kohdassa 2.2.1 todetaan *”space-as-a-service”* liiketoimintamallien avaavan avaruuspalveluiden käyttöä kaikille toimijoille ja pienentävän investointeja. Avaruusstrategiassa ei kuitenkaan tunnisteta tarkemmin, miten Suomen tulisi tätä *”space-as-a-service”* mallia hyödyntää – varsinkin, kun kohdassa 2.2.3 todetaan Suomella olevan rajalliset resurssit investointeihin kansallisten avaruusjärjestelmien rakentamiseksi.

Kohdassa 2.2.3 todetaan, että *”on tunnistettava mitkä ovat tarvittavat kriittiset kyvykkyydet, miltä osin Suomen on oltava omavarainen sekä mitä kyvykkyyksiä voidaan rakentaa kumppanuuksien varaan”*. Tässä ollaan Suomen avaruustoiminnan kehittämisen ytimessä, mutta strategia ei anna asiaan kipeästi kaivattua tarkempaa sisältöä.

Kohdan 2.2.4 mukaan elinkeinoelämän, tutkimusyhteistyön ja hallinnon yhteistoiminta Suomen avaruussektorin markkinoinnissa ja viennin edistämisessä on toimialan erityispiirteiden vuoksi alan kehityksen edellytys. Toimivan puolustusyhteistyön edellytyksenä on kyky käyttää ja hyödyntää kahden- ja monenvälisestä yhteistyöstä saatavia palveluita sekä vastavuoroisuus palveluiden tuottamisessa. Monialaiset yhteistyötarpeet ja merkitys tuodaan strategiassa hyvin esiin, mutta kv-yhteistyön toteuttamisen malli (ml. kohta 3.2.4) on strategiassa kovin hajautettu ja se kaipaisi keskitetympää johtamista ja rakenteellisesti yhteensovitettua kansallista toimintaa.

Kohdan 3.1. visio *”Suomi 2030: Maailman edistynein avaruustoimintaympäristö, josta hyötyy koko yhteiskunta”* on avaruustoiminnan edellytyksiä eteenpäin vievä. Suomen rooli varsinaisena avaruustoimijana jää kuitenkin määrittelemättä – mitä Suomi haluaa olla ja mitä tavoitellaan tällä vuosikymmenellä, kun avaruustoiminta on kiivaassa kasvussa ja turvallisuustilanne edellyttäisi selkeitä toimenpiteitä myös avaruustoimialalla? Kohdan 3.2 päämääriä ja tavoitteita olisikin arvioitava ja tarkennettava tämä laajempi tarve huomioiden.

Kohdan 3.2.1 avaruuspalveluiden hyödyntäminen on hyvä ja tärkeä luku, mutta se kaipaisi tarkempaa määrittelyä ja priorisointia. Mitkä avaruuspalvelut ovat tärkeitä – erityisesti huoltovarmuuden, järjestelmäriippuvuuksien ja kriittisten toimintojen kannalta? Ja mille tavoitetasolle ne tulisi saada?

Kohdassa 3.2.2 esitetty toimenpide ”TEM ja avaruusasiain neuvottelukunta arvioivat, miten kansallisen avaruushallinnon toimintamalli vastaa kehittyvän avaruustoimintaympäristön tarpeita ja selvittävät miten avaruushallinnon roolia tulisi vahvistaa, jotta se voi parhaalla mahdollisella tavalla edistää avaruusstrategian päämäärien saavuttamista” on kannatettava. Sen tulisi johtaa avaruushallinnon tiivistämiseen.

Kohta 3.2.3 on avaruusstrategian tärkein yksittäinen alaluku ja sen tavoite ”Toimintakyky: Suomella on kyvykkyydet avaruuspalveluiden tuottamiseen ja hyödyntämiseen” on hyvä. Strategia jättää kuitenkin selvitystehtävien varaan, miten luvussa määritetty ”omavaraisuus avaruuspalveluiden hyödyntämisessä ja tuottamisessa sekä niiden toimitusketjujen jatkuvuus on hallinnassa” on tarkoitus saavuttaa. Tämä tulisi määrittää jo avaruusstrategiassa, joka toimisi siten poikkihallinnollisen kehityksen perusteena, Suomen tahtotilan ilmaisuna sekä strategisen kommunikaation välineenä. Hyvänä esimerkkinä tästä on avaruustilannekuva, jota strategia tukee. Myös teollisuus voisi olla tiiviimmässä yhteistyössä mukana omavaraisten palveluiden määrittelytyössä, millä varmistettaisiin kaikkien osa-alueiden huomiointi sekä parannettaisiin teollisuuden edellytyksiä ymmärtää ja tuottaa viranomaisten tarvitsemia kyvykkyyksiä.

Kohdan 3.2.4 kansainvälisen yhteistyön tavoite ”Suomi on luotettava ja haluttu toimija, joka vaikuttaa aktiivisesti avaruusalalla” on tavoitteena selkeä ja kannatettava. Alaluvun sisältö jättää avoimeksi sen, mitä Suomella tulee olla itsellään ja mitä Suomi tavoittelee kansainvälisen yhteistyön kautta. Tavoiteasettelu voisi olla turvallisuuskäsitteiden huomioiden avattuna esim. EU:a, NATO:a, Pohjoismaita ja kahdenvälistä yhteistyötä koskien.

2. Avaruusstrategian kehittämistarpeet

Avaruustoimintaympäristön ja turvallisuustilanteen muutos edellyttäisi Suomelta selkeämpää tahtotilaa kansalliselle avaruuden hyödyntämisen ja palvelutuotannon kohdentamiselle, tarvittavien avaruuden suorituskykyjen osa-alueiden ja kriittisen omavaraisuuden määrittelylle ja priorisoinnille, kehittämisen aikatauluille, investoinnin perusajatukselle sekä kansainvälisen yhteistyön tavoitteille.

Suomen kokoiselle taloudelle on tärkeää hyödyntää rajalliset resurssit (hallinto, henkilöstö ja rahoitus) mahdollisimman tehokkaasti. Tähän tarkoitukseen optimoidun ”space-as-a-service” -toimintamallin voisi ottaa strategian ohjaama tarkasteluun ja sen tarvitsemat perusrakenteet ja vaatimukset edelleen kehitettäväksi. Yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden mallimaana Suomella olisi hyvät mahdollisuudet kehittyä tässä edelläkävijäksi samalla, kun avaruustoimintaympäristöä kehitetään strategian mukaisesti.

Strategia voisi määrittää ja ohjata nyt kirjoitettua yksityiskohtaisemmin Suomen avaruustoiminnan tavoitteita esimerkiksi avaruusohjelman keinoin, joka voisi sisältää kansalliset ja kansainväliset tavoitteet ja yhteistyön vaatimat resurssinjakukset. Se antaisi myös selkeät toimintaperusteet hallinnon, tutkimuksen ja teollisuuden rakenteelliselle yhteistyölle esimerkiksi hallintovetoisen konsortion muodossa, mikä vahvistaisi myös Suomen roolia kansainvälisen yhteistyön kentillä.

Jotta Suomi pääsisi avaruustoimialalla vahvemmin eteenpäin nyt, kun tilanne ja toimintaympäristö sitä erityisesti vaatisivat, tulisi myös olemassa olevaa Suomen avaruushallinnon perusratkaisua vahvistaa. Tähänkin strategia voisi ottaa rohkeammin kantaa. Avaruusministeriöön ei taida Suomen kokoisella yhteiskunnalla olla varaa, mutta Valtioneuvoston kanslian hyödyntäminen ”vastuuministeriönä” voisi tuoda tarvittavan hallinnollisen ratkaisun. Tämä vahvistaisi jo sellaisenaan avaruushallinnon painoarvoa ja olisi osa strategista viestintää: Suomi jatkaa vahvaa panostusta avaruustoimintaan. Tarvetta tämän kaltaiselle ratkaisulle tuntuisi olevan.